

*Кульчицька Софія**Науковий керівник – доц. Поперечна Г.А.***СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛІЗМУ В ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ Д. ДОНЦОВА**

Дмитро Донцов (1883-1973рр.), особистість неординарна, його твори викликали значну розбіжність думок та оцінок не лише серед опонентів, але й однодумців. Так, Ю. Шевельов писав, що праці Д. Донцова «методом вогню і заліза» випалили великі хиби українського національного організму, в той же час О. Назарук звинуватив Д. Донцова в плагіаті [6, с. 181, с. 231]. Однак незаперечним є той факт, що саме ідеї Д. Донцова пробуджували від летаргійного сну динамічні сили українства, справили значний вплив на формування поглядів на зламі 20-30-х років ХХ ст. І цьому сприяв неабиякий публіцистичний талант Д. Донцова, якого видатний український вчений-мовознавець С. Смаль-Стоцький називав єдиним українським публіцистом європейського масштабу, а відомий український поет Є. Маланюк – феноменом, «не дивлячись на певні мінуси». У зв'язку з цим варто придивитися детальніше до самого Д. Донцова та його праць.

Дмитро Донцов пройшов значну духовну й політичну еволюцію від лівого ортодоксального марксистського соціалізму до суб'єктивного ідеалізму, ірраціоналізму, волонтаризму і навіть до містицизму в політичній філософії [1, с. 67]. Д. Донцов був автором декількох десятків статей, низки великих праць, серед яких «Підстави нашої політики», «Націоналізм», «Дух нашої давнини» та інші. Їхніми провідними ідеями були по-перше, рішуче заперечення, кинуте «дотеперішньому нашому націоналізмові ХІХ віку, націоналізмові упадку або провансальству» [4, с. 13]. Дмитро Донцов виступав проти провінціалізму українства. «Провінціями ж є нації, позбавлені державної самостійності, які не вмюють або не хочуть завоювати її, здобути на шукання власної великої ідеї, власних шляхів... І український провансальзм добровільно став на цю платформу, ідентифікуючи свої зовнішньополітичні завдання з завданнями Росії» [4, с. 84-35].

Другим характерним моментом його творчості було намагання утворити думну про переорієнтацію українства на Захід. Д. Донцов був переконаний, що європейські традиції, з їх індивідуальністю в мистецтві, і настроями в творчості допоможуть сформувати в українців бажання побудови власної незалежної держави. Коли читаєш історію Європи – читаєш історію її народів, читаєш історію Росії – «не бачиш нічого, окрім темної маси, що сліпо віддана своїм вождям, рухається нині в однім, завтра в другім напрямку» [5, с. 20].

Світогляд української нації, вважав Д. Донцов, повинен бути побудований на «волі до життя без санкцій, без оправдання, без умотивування», його змістом повинна стати воля нації «до розросту, пориву наперед і підбою», до влади і панування [4, с. 228]. У своїй праці «Націоналізм» мислитель спробував переорієнтувати українство на духовний світ європейської цивілізації і людини: «Щоб здобути собі майбутнє, щоб бути гідними продовжувачами старих наших лицарських традицій, мусять українці назавжди вкарбувати у свою чуттєвість і свідомість ті прекрасні риси європейськості, які часто були нами втрачені в часи перебування під впливом Азії – Росії» [4, с. 282]. Загалом праця «Націоналізм» ніби постає з глибин духовних традицій нашого народу, відроджує його світовідчуття і культ лицарства. В українській культурі ХХ століття вона викликала жваве обговорення не лише в філософських колах, але й серед психологів, культурологів, політологів тощо.

В роботі «Підстави нашої політики» Д. Донцов вказує на необхідність усвідомлення власних ментальних особливостей, що відрізняють українців від інших народів, передовсім росіян: «Українцям, на новому етапі національного відродження слід плекати, щоб вистояти у дальшому бутті в історії, традиції нашого глибокого християнства, західної, європейської культури і психології, чим, власне, і відрізняється докорінно Україна від азіатської за своєю суттю Росії» [5, 78]. Згідно мислителя, духовний світ московської людини відзначається, передовсім, примітивізмом суспільного ідеалу нації, нехтуванням автономності особи, її моралі і прав, переважанням культу маси, що в сукупності перетворило росіян на: «наряд рабів, орду, нездатну до відпору ніякій волі з гори; масу, що своїм числом представляє

страшну небезпеку для окцидентального (західного) світу; масу, що протиставляє активності – хаос, людській енергії – енергію потури, яку вона навіть опонувати не вміє, організації – палку, приматові розуму і волі – покору й інстинкт, зложеності форм – московську безформність в усім, як в суспільстві, так і з товариським життю» [5, с. 79].

В націоналізмі Д. Донцова можемо виділити три основних глобальні принципи. Суть першого принципу полягає у тому, що «українцям треба виробити в собі чітку політичну свідомість нації, а не свідомість етнографічної маси. Їх повинна жити «воля творити націю». Ідеєю політичної незалежності українці не повинні жертвувати ні задля чого: чи то економічних вигод, чи соціальної рівності, чи космополітичних та інтернаціональних химер, чим нас все відволікали і відволікають від насущного демократи і соціалісти. Всяка така «жертва» завжди закінчується одним: уярмленням народу чужинцями» [3, с. 38].

Другий важливий принцип – це перевага зовнішньої політики нації над внутрішньою. Тобто, всі зусилля нації, вся її духовна і соціальна сфери життя повинні бути спрямовані на досягнення політичної незалежності. Усе, що відволікає від цього, повинно «залізною волею нації» відкидатися, знищуватися. У зовнішній політиці треба зрозуміти, що війни між народами – «виростають із стратегічного і географічного положення націй, набираючи в певні моменти вибухової сили», – зазначає Д. Донцов [5, с. 83].

І третій принцип – принцип традиціоналізму. Усе, на чому буде ґрунтуватися внутрішня політика і культура української нації, повинно мати глибоке коріння в історії та духовності народу. «Не «современні огні», як застерігав ще Т. Шевченко, а «правда прадідів великих» повинна світити нам у творенні теперішньої і майбутньої історії і національної величі. Не новомодні «соціалізми», «комунізми», «матеріалізми», «ліберелізми», «анархізми» й інші «ізми», з їх обездуховленням, затуманенням людини, з їх плеканням плебейських, тваринних інстинктів і злоби. Не розшарпана, zdegradovana від індустріальної цивілізації і її нерозривних «джазів» людина – маленьке і жалюгідне «доповнення до технічного прогресу», а цілісна, перейнята глибокою вірою і духом героїзму, вихована на культурі величного, краси і гармонії» [2, с. 112-119].

Дмитро Донцов чудово розумів і постійно доводив своїм опонентам, що історія твориться, в ній досягають успіху не гарними гаслами і промовами, не прекрасними теоріями і проектами, а плеканням, вихованням і гартуванням справжнього сильного характеру в народі. Цій проблемі він присвячує статтю «Єдине, що є на потребу». Очевидно, що філософ мав рацію, що слід виховувати національно свідомих людей, підготовлених і сформованих для піднесення українського руху. «Це мусять бути фанатики нової правди з широким розмахом думки, люди великого формату, з тими «твердими руками», що формують нації і держави» [3, с. 119].

Отож, підсумовуючи, можна сказати, що з огляду на сучасні суспільно-політичні події, що відбуваються в Україні, націоналізм Д. Донцова не втратив своєї актуальності. Особливо важливою для сьогодення є ідея філософа про те, що суспільне середовище впливає на державотворчі процеси та соціальну систему, яка в свою чергу об'єднуючи знання, національну ідею, моральні цінності, естетичні та правові норми, політичні орієнтири, визначає свідомість людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К.: Криниця. 1991. 128 с.
2. Донцов Д. Єдине, що є на потребу. *ЛНВ*. 1930. №4. С. 112-119.
3. Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї. К. 1991. 41с.
4. Донцов Д. Націоналізм. Торонто, 1996. 363 с.
5. Донцов Д. Підстави нашої політики. Відень, 1921. 210с.
6. Сосновський М. Дмитро Донцов. Політичний портрет. З історії розвитку ідеології українського націоналізму. Нью-Йорк – Торонто, 1974. 321с.